

10. Silverstone R. *What's new about new media?* / Robert Silverstone // *New Media and Society*. — 1999. — Vol. 1(1).
11. Sparks C. *The readership of British quality press* / Colin Sparks // *Media, Culture and Society*. — 1987. — Vol. 9.
12. Thurman N. *From Blogrolls and Wikis to Big Business: Going Online* / Neil Thurman // *Print Journalism: A Critical Introduction*. — London : Taylor and Francis, 2005. — P. 226–234.
13. Thurman N. *The Globalization of Journalism online: A transatlantic study of news websites and their international readers* / Neil Thurman // *Journalism*. — 2007. — Vol. 8.
14. Tunstall J. *European news and multi-platform journalists in the lead* / Jeremy Tunstall // *Journalism*. — 2009. — Vol. 10 (3). — P. 388.

Надійшла до редколегії 14.09.2009 р.

УДК 002.513.61(100)

Н. О. АРТАМОНОВА

ДОСВІД РОЗВИТКУ НАУКОВО-МЕДИЧНИХ РЕСУРСІВ В ІНТЕРНЕТІ

Аналізується стан зарубіжного досвіду трансформації науково-медичних ресурсів Інтернету. Обґрунтовано необхідність формування інформаційно-комунікаційного середовища вітчизняної медичної науки.

Ключові слова: наукові медичні ресурси, інтернет, медична наука, наукові комунікації.

Анализируется зарубежный опыт трансформации научно-медицинских ресурсов Интернета. Обосновывается необходимость формирования информационно-коммуникационной среды отечественной медицинской науки.

Ключевые слова: научные медицинские ресурсы, интернет, медицинская наука, научные коммуникации.

Foreign experience of transformation of science medical informations of the Internet is analysis. The necessity of forming of information and communication environment of domestic medical science is grounded.

Key words: scientific medical resources, internet, medical science, scientific communications

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікативних засобів Інтернету спричинив внутрішні суперечності цього нового «середовища інформаційного суспільства». Одна з них полягає в тому, що Інтернет принципово змінив усю систему інформаційного обігу документних потоків і самого

поняття «доступ до інформації», став потенційним полем ресурсної взаємодії і новим колективним середовищем обміну ідеями і спілкування [3, 11]. Однією з них є зростаючий обсяг інформації в електронному середовищі, який потребує відповідного рівня вирішення проблем пошуку, накопичення, зберігання й обміну інформаційними ресурсами.

Необхідність знання всіх особливостей роботи з інформаційними ресурсами Інтернету, особливо медичними, викликає в споживачів певні труднощі й потребує належного досвіду роботи, а інколи й знання іноземних мов. З огляду на це, проблема оптимізації патентно-інформаційного пошуку в Інтернеті стає дуже актуальною.

Чимало досліджень присвячено визначенню шляхів оптимізації патентно-інформаційного пошуку біомедичних ресурсів Інтернету. Дослідженню медичних інформаційних ресурсів Інтернету присвячено чимало праць [1–5], зокрема оцінці баз даних, визначенню пошукових стратегій, виявленню нових комунікаційних засобів і каналів тощо. Значна кількість публікацій стосується досліджень оцінки наявних медичних сайтів в Інтернеті [6–9, 12]. Практично за всіма медичними галузями проводяться дослідження щодо оцінювання інформативності сайтів для підвищення ефективності пошукових робіт. Наприклад, у праці [8] досліджуються медичні ресурси Інтернету з питань урології, де перевага надається сайтам Європейської асоціації урологів, спеціалізованому урологічному серверу та центральній інформаційній платформі, яка забезпечує зв'язок між лікарями-урологами.

Деякі спеціалісти досліджують динаміку потужності публікаційного потоку та тенденції розвитку за окремими медичними галузями, наприклад, у вертебрології [7]. Інші здійснюють аналіз патентів з використанням бази даних Європейського патентного відомства на прикладі медичної візуалізації [8], що дозволяє оптимізувати пошукові роботи при моніторингу наукових досліджень.

Наразі зрозумілим є усвідомлення залежності рівня розвитку науки від рівня впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Говорячи про сучасні моделі наукових комунікацій, звичайно ж, не можна не зважати на стрімкий їх розвиток, що надає унікальні можливості в розповсюдженні наукової медичної інформації, а інколи і змінює наукову комунікацію.

Метою статті є вивчення зарубіжного досвіду розвитку та трансформації науково-медичних комунікаційних засобів в Інтернеті.

Медичні ресурси, порівняно з іншими галузями знань, найширше представлені в Інтернеті та найкраще вивчені. Нині в мережі — БД, каталоги медичних бібліотек, електронні версії журналів, описи науково-дослідницьких проектів, мультимедійні навчальні ресурси, клінічні випадки, програмне забезпечення, адміністративні документи, курси навчання, законодавчі документи тощо.

Різні організації, громадські, державні та приватні, активно долучилися до розробки веб-сторінок для забезпечення механізму он-лайн доступу

до інформації. В Інтернеті також представлені ресурси практично всіх значних навчальних та дослідницьких центрів, де можна отримати необхідну інформацію щодо тематики й основних напрямів їх діяльності.

Безплатне використання інформації в мережі забезпечує можливість необмеженого доступу до наукової та іншої інформації. Ресурси збагачено малюнками, кінокадрами, звуковими елементами, текстовими даними і посиленнями на інші медичні ресурси. Декілька сотень рукописів, описів хворих, рентгенограм, фотомікрограм і фотографій існують у мережі та регулярно оновлюються.

Структура основних видів інформаційно-комунікаційних засобів біомедичних електронних ресурсів містить:

- електронні видання, повнотекстові документи, електронні журнали з можливостями пошуку, наявністю гіперзв'язків, і автоматичної агрегації, зокрема наукові медичні журнали і книги;
- електронні бібліотеки;
- інтегровані веб-платформи як інтелектуальний шлях для доступу до високоякісної, сучасної та достовірної медико-біологічної й фармакологічної інформації;
- бібліографічні, реферативні, адресно-довідкові, фактографічні, повнотекстові і інші бази даних з можливостями пошуку. Медико-біологічні бази даних;
- бібліотечні електронні каталоги різних типів і бібліографічні покажчики;
- малюнки і зображення з можливостями обробки файлів за розмірами, кольором, просторовими параметрами зображення і побудови багатовимірних зображень;
- таблиці з розширеними функціями обробки даних і демонстрації результатів;
- аудіозаписи і музика, відео, комп'ютерна анімація;
- цифрові карти і картографічна інформація;
- комп'ютерні програми;
- мультимедійні матеріали (поєднання різних видів ресурсів, наприклад, текст і звук; текст, зображення, звук; текст і анімація і т.д.);
- телемедичні технології, які забезпечують новий вид комунікаційного каналу передання медичних знань та мультимедійних матеріалів;
- програмний та документний комплекс для забезпечення дистанційного навчання;
- регіональні інформаційно-комунікаційні мережі;
- веб-сайти різних організацій:
 - медичних та інших видавництв;
 - загальномедичних й офіційних служб (Всесвітня Організація Охорони здоров'я, Американська медична асоціація, Національний інститут здоров'я США, Медична мережа Міністерства охорони здоров'я Росії та ін.);
 - медичних асоціацій й інших громадських організацій;
 - медичних відділень, клінік та шпиталей університетів;

- навчальних і науково-дослідницьких інститутів медико-біологічного профілю;
- окремих медичних напрямів (кардіологія, радіологія, онкологія тощо);
- сайти виробників медичного діагностичного устаткування та контрастних засобів;
- електронні архиви діагностичної інформації;
- електронні навчальні ресурси;
- радіологічні ресурси (ультразвук, радіонуклідна діагностика, магнітний резонанс, комп'ютерні зображення в медицині);
- спеціальне програмне забезпечення передачі зображень й інших даних, наприклад, DICOM (Digital Imaging and Communications in Medicine) — уніфікований стандарт передачі медичних зображень, який дозволяє вирішити проблему сумісності, передачі й архівації даних, отриманих діагностичними системами;
- електронні радіологічні музеї;
- медичні конференції, симпозіуми, виставки тощо.

Кожен вид електронного інформаційного ресурсу, безумовно, має свої особливості. Розглянемо деякі з них детальніше.

Медико-біологічні бази даних. У результаті впровадження в інформаційну діяльність обчислювальної техніки в 60–70-х р. найважливішим видом інформаційних послуг стало використання бібліографічних і реферативних баз, яким понині на сучасному інформаційному ринку послуг належить провідне місце.

Існує понад 200 різних БД з біомедичної інформації, які можуть бути довідковими, бібліографічними, реферативними, фактографічними і повнотекстовими. Найвідомішою і найпопулярнішою є БД MEDLINE, створена Національною медичною бібліотекою США (НМБ). Це настільки досконала та багатofункціональна інформаційна пошукова система, що її активно використовують не тільки медичні працівники для пошуку клінічної інформації, а й інформаційні та бібліотечні працівники для проведення різних наукометричних досліджень. Зараз ця БД містить біля 16 млн. бібліографічних найменувань наукових статей.

У 1966 р. Міжнародне агентство з атомної енергії у галузі атомної енергетики (МАГАТЕ) почало створювати інноваційний інформаційний ресурс — систему INIS (<http://inisdb2.iaea.org/>) в співпраці з 122 дійсними членами INIS і 24 Міжнародними організаціями. Тепер ця система містить більше 3 млн бібліографічних записів і унікальну колекцію з 200 000 повнотекстових документів на 63 мовах. Принцип нового підходу до створення цього інформаційного ресурсу базувався на концепції, де кожна країна або організація може брати участь в підготуванні до введення в систему інформації, яку вона виробляє. Така децентралізація по введенню інформації, головною чином по її реферуванню і індексації, припускає наявність узгодженої між всіма учасниками інформаційної мови — дескрипторного англomовного тезаурусу INIS. Цей міжнародний механізм формування єдиного інформаційного співтовариства по атомній енергії дозволяє INIS:

- досягти найширшого обхвату національної літератури з питань ядерної енергетики;
- досягти багато профільного обхвату літератури за різними аспектами ядерної енергетики (фізичні, медичні, біологічні, хімічні та ін.);
- подолати культурні і мовні бар'єри;
- надати кожному Члену INIS право користуватися інформацією всіх Членів INIS.

Серед найбільш відомих та популярних міжнародних інформаційних ресурсів є Біомедична бібліотека Голандії, яка містить широкий спектр різних електронних інформаційних продуктів, зокрема:

- платформа ScienceDirect (надає доступ до повнотекстових наукових журналів);
- EMBASE (база даних з медико-біологічних та фармакологічних наук, містить понад 19 мільйонів статей із понад 7000 журналів, виданих починаючи з 1974 р.; це унікальна комбінація двох БД EMBASE та БД MEDLINE на платформі Elsevier);
- система клінічних знань MD Consult (Clinical Knowledge System) пропонує декілька ресурсів медичної інформації в модульному форматі, які можуть використовуватися як незалежно один від одного, так і в комплексі. Надає доступ до книг і довідників; реферативним БД; рекомендаціям по клінічній практиці; медичним новинам і звітам; матеріалам для підвищення кваліфікації; пошуковим системам матеріалів медичної тематики в Інтернеті; журналам; відомостям про медикаменти; думкам експертів;
- видання Cell Press на платформі ScienceDirect (містить всі видання, зокрема електронні версії престижних видань: Cell, Immunity, Molecular Cell, Neuron, Structure, Current Biology, Cancer Cell, Cell Metabolism та ін.);
- xPharm (інтерактивний центр фармакологічної інформації, охоплюючий матеріали по молекулярних мішенях, агентах, супутніх порушеннях і принципах їх взаємодії);
- Biopendium (є найдокладнішим в світі ресурсом по протеоміці для визначення і встановлення пріоритету мішеней, а також для аналізу крупного масиву даних);
- предметні колекції ScienceDirect;
- довідково-енциклопедичні видання на платформі ScienceDirect та багато інших. Створення інтегрованої веб-платформи ScienceDirect, як інтелектуального шлюзу для доступу до високоякісної, сучасної та достовірної медико-біологічної й фармакологічної інформації стало новим кроком удосконалення наукової комунікації.

Електронні видання. Нові технології пропонують нові способи подання наукової інформації, які в деяких випадках є зручнішими для використання, порівняно з паперовими журналами. Введення до електронних видань необмеженої кількості публікацій, можливості гіпертекстових

зв'язків з іншими документами та зображеннями забезпечують їх популярність. Нині більше 3000 медичних електронних видань доступні через комп'ютерні мережі. Їх спектр охоплює від неофіційних інформаційних бюлетенів до електронних версій таких фундаментальних видань, як Британський медичний журнал (*British Medical Journal*). Крім того, існує багато інших організацій, які надають свої інформаційні ресурси в Інтернеті. Наприклад, *American Medical Association* (<http://www.ama-assn.org>) — американська медична організація, на сайті якої розміщено журнал асоціації (*The Journal of the American Medical Association* — JAMA) й інші спеціалізовані журнали.

Найважливішим джерелом у системі наукової комунікації є науковий журнал, який, у першу чергу, зазнав змін, пов'язаних з активним розвитком медичної інформаційної індустрії, тобто набув ще однієї форми — електронної [13–15].

Популярність електронної форми наукових журналів, широкі можливості дистанційного доступу, з одного боку, та висока вартість отримання повних текстів статей — з іншого, стали стимулом для розповсюдження міжнародних спонсорських проектів, що стосуються розвитку програм забезпечення вільного доступу до світових наукових інформаційних ресурсів.

Ці програми передбачають безплатний або пільговий доступ до інтерактивних журналів для вузів і наукових установ з метою забезпечення вчених з країн, що розвиваються, необхідною інформацією і стимулювання їх внеску в поліпшення умов життя в країні. Але кожна програма має і певну специфіку. Основні програми доступу до журналів по своїй спеціалізації можуть розвиватися за чотирма моделями.

1. Спеціалізація на підтримці бібліотек і бібліотечних консорціумів у країнах, що розвиваються, де здійснюється навчання національних інформаційних і бібліотечних фахівців щодо можливостей розвитку та впровадження в їх діяльність додаткових послуг, зокрема проектування порталних інтерфейсів, управління доступом і підтримкою споживача до ресурсів Інтернету. У межах цих програм також здійснюється підтримка національних електронних публікацій, розвиток національного архівування.

2. Доступ до електронних журналів, де головні організації розвинених країн домовилися про надання зовнішнього доступу до їх власних електронних ресурсів для індивідуальних споживачів країн, що розвиваються. Однак існують деякі обмеження щодо кількості потенційних споживачів і статей, які можна завантажити.

3. Програми видавництва спрямовані на підтримку читачів наукових і технічних галузей з країн, що розвиваються; мають вигідні інтерактивні пропозиції щодо інформаційних послуг (вільний доступ, знижки в оплаті, підтримка вітчизняних видань електронних журналів тощо).

4. Ініціативи Організації об'єднаних націй (ООН) спрямовані на підтримку та розповсюдження науково-технічної інформації з метою

інформаційного забезпечення економічного і соціального розвитку бідних країн через надання вільного доступу до науково-технічної інформації.

В Україні інформаційні програми також набули поширення. Першими та найглобальнішими стали ініціативи ІНТАС (міжнародна асоціація підтримки співробітництва з ученими країн СНД), за якою з 1998 р. наукові та навчальні установи отримали можливість одержувати копії зарубіжних публікацій на паперових носіях, а з 2000 р. за проектом «Електронна наукова інформація для бібліотек і наукових організацій» — доступ до електронних наукових результатів, опублікованих у західноєвропейських журналах видавництва Springer та Blackwell-Science, а також до бази даних електронних журналів «Electronic Journals Library».

Проект Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) — HINARI (Health InterNetwork Access to Research Initiative) забезпечив вільний доступ до повних текстів біомедичних наукових журналів.

Значні можливості отримання доступу до зарубіжних наукових публікацій поставили перед інформаційними фахівцями нові завдання: з одного боку — вибрати найінформативніші ресурси, з іншого — забезпечити доступ до спеціалізованої інформації, яка необхідна при виконанні пріоритетних інноваційних напрямів.

Щодо формування українського ринку електронних наукових медичних видань, то він ще перебуває на етапі розвитку. Значна їх більшість уже має електронну форму, менша кількість — доступ в Інтернеті, а ще менша — до повних текстів наукових статей. До групи журналів, що мають вільний безплатний доступ до повних текстів, належать: Український медичний журнал (<http://www.umj.kiev.ua/arhiv.php>); Український радіологічний журнал (<http://www.imr.kharkov.ua/>); Український кардіологічний журнал (http://www.rql.kiev.ua/cardio_j/fr_index.htm); Український нейрохірургічний журнал (<http://www.intermag.kiev.ua/uan/bulet/list.html>) — номери тільки 1998–2000 рр.

Електронні бібліотеки. Необхідність створення сучасного, нормативно підкріпленого, постійно функціонуючого, добре структурованого і зручного для користувачів інформаційно-комунікаційного засобу для розповсюдження наукової інформації і забезпечення професійного спілкування сприяла появі на рубежі ХХ–ХХІ ст. нового класу інформаційних систем — електронних бібліотек (ЕБ).

За ініціативою федеральних департаментів і комісії Конгресу Національний інститут здоров'я США (National Institute of Health — NIH) у 2005 р. оголосив програму по забезпеченню загальнодоступності результатів досліджень, організованих державою завдяки створенню певних інформаційних центрів (спільно з Національною медичною бібліотекою). Основною місією центрів була реалізація функцій міжнародної цифрової бібліотеки з відкритим, вільним і необмеженим доступом. Серед них провідними є [18, 20]:

- NCBI має дві електронні системи світового значення: GenBank — архів окремих генетичних даних і PubMed — бібліографічна база даних рефератів з біомедичної та іншої наукової літератури. GenBank призначений для молекулярних біологів і забезпечує успішний збір фактографічних даних про послідовності ДНК у центральному сховищі із загальним форматом, що забезпечує швидкий пошук, обробку і виявлення перехресних зв'язків між усіма даними, що містяться в БД;
- PubMed Centre, що містить медико-біологічну інформацію для дослідників і клініцистів, дозволяє виявляти релевантні статті, виходити на повні тексти та встановлювати зв'язок зі всіма статтями, на які є посилення в знайденій статті.

Важливим для запровадження в практику роботи вітчизняних інформаційних підрозділів і медичних бібліотек наукових медичних установ є консолідація зусиль на створення кумулятивного інформаційного ресурсу (за ініціативою англійського епідеміолога Арчі Кокрана) — глобальної електронної науково-медичної бібліотеки. Перший Кокранівський центр був відкритий у жовтні 1992 р. в Оксфорді [16]. У жовтні 1993 р. 73 представники з 9 країн стали співзасновниками Кокранівської співдружності, а з 1999 р. діє Російське відділення (www.cochrane.ru).

Кокранівська співдружність — міжнародна некомерційна організація, члени якої відшуковують та узагальнюють результати всіх коли-небудь проведених рандомізованих клінічних іспитів лікувальних і діагностичних втручань з метою об'єктивної оцінки їх ефективності та формування глобальної електронної науково-медичної бібліотеки.

Кокранівська бібліотека (The Cochrane Library) містить в Інтернеті чотири бази даних [19].

1. Кокранівська БД систематичних оглядів — закінчені систематичні огляди та протоколи оглядів — найнадійніше джерело новітньої, ретельно відібраної і критично обробленої інформації.

2. Кокранівський реєстр контрольованих випробувань — бібліографічна БД усіх публікацій контрольованих випробувань, виявлених у процесі систематичного вивчення міжнародних електронних БД, ручного вичерпного пошуку в наукових біомедичних журналах та інших виданнях.

3. Реферативна БД оглядів щодо ефективності медичних втручань — це структуровані реферати з критичної оцінки систематичних оглядів й метааналізів, опублікованих у різних джерелах.

4. Кокранівська БД з методології оглядів містить бібліографію публікацій із методологій синтезу й аналізу результатів клінічних досліджень.

Кокранівська електронна бібліотека містить також: навчальний посібник з методології складання систематичних оглядів; глосарій специфічних термінів, прийнятих в організації; адреси проблемних груп й інших підрозділів Кокранівської співдружності; базу даних рефератів аналітичних досліджень за оцінкою ефективності медичних технологій і каталог ресурсів Інтернету по доказовій медицині [17].

Для українських медичних працівників сучасні інформаційні технології, а особливо Інтернет, значно спростили доступ до доказової інформації щодо нових і вже існуючих методів лікування та лікарських засобів. На думку авторів [10], роботу над інформацією в доказовій медицині можна проводити за двома напрямками:

- отримання нових доказів щодо ефективності і безпеки лікарських засобів завдяки проведенню клінічних та інших досліджень;
- пошук уже отриманих доказів, їх інтерпретація, перевірка й обробка.

Перший напрям припускає знання і використання клініцистами та науковими співробітниками медичної статистики, а другий — набуття пошукових навичок зі знаходження необхідної доказової інформації. Другий напрям відкриває широкі можливості для інформаційних працівників наукових установ і вузів щодо дослідження цих нових і швидко зростаючих інформаційних ресурсів й оптимізації інформаційного забезпечення медичної науки та клінічної практики.

Нині в Україні відбуваються процеси реформування системи охорони здоров'я, найголовніший — це інтеграція системи охорони здоров'я до світового інформаційного простору.

Необхідність створення електронних медичних ресурсів зумовлена як технологічними особливостями національної охорони здоров'я, так і мовним бар'єром. Зважаючи на сучасні тенденції із забезпечення відкритого доступу до медичної наукової інформації, слід розширювати й вітчизняний інформаційний ринок медичної наукової інформації такими видами послуг як доступ до повних текстів наукових статей та інших видань. Нині в Україні тільки до окремих видань можна отримати доступ.

Проте слід зазначити, що згідно з наказом МОЗУ № 294 від 21.06.2005 на базі ННМБУ почав створюватися вітчизняний фонд електронних документів, який містить такі основні ресурсні компоненти, як: електронні версії книг, періодичних видань та електронний каталог. При цьому всі медичні установи та вузи повинні надавати в ННМБУ електронні версії своїх періодичних видань та електронні версії матеріалів наукових заходів, які проведено згідно з Реєстром з'їздів, конгресів, симпозіумів і науково-практичних конференцій.

І все ж в Україні залишаються невирішеними багато питань, пов'язаних зі створенням єдиного інформаційного медичного простору, що потребують свого вирішення.

По-перше, це формування державної політики у сфері розвитку системи наукової медичної інформації, галузевої науково-інформаційної мережі з урахуванням наукових інтересів споживачів і регіональних інтересів клінічних закладів.

По-друге, це необхідність налагодження спільної плідної співпраці науково-медичних бібліотек з науково-інформаційними службами наукових установ та вузів, зокрема через проведення наукових конференцій з обміну досвідом з питань опанування електронних медичних ресурсів, створення баз даних та ін.

По-третє, необхідність розробки системи обміну науковими електронними ресурсами між науковими установами, вузами, ННМБ й Укрмепатентінформом.

По-четверте, необхідність розробки концепції розвитку науково-медичних ресурсів, зокрема електронних.

Важливим також є знання інформаційних ресурсів Інтернету, що дозволяє оптимізувати пошук необхідної інформації. Отже, можна відзначити такі перспективні напрями опрацювання інформаційних медичних ресурсів Інтернету:

- оцінка їх інформативності для ефективного проведення моніторингу наукових напрямів;
- оцінка якості медичної інформації, розміщеної в Інтернеті;
- формування стратегії пошуку медичної інформації з урахуванням специфіки медичних об'єктів та пошукових завдань;
- поширення знань і навичок щодо проведення патентного й інформаційного пошуку в Інтернеті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артамонова Н. О. *Веб-сторінки ІНТЕРНЕТ для медиків : посіб.* / Н. О. Артамонова, Ф. Ю. Буслович, А. В. Каніболоцька, І. В. Артамонов. — Х., 1998. — 32 с.
2. Артамонова Н. О. *Медицинские ресурсы INTERNET : учебн. пособие для иностранных студентов* / Н. О. Артамонова, В. Г. Книгавко, Е. Б. Радзишевская. — Х. : ХГМУ, 2005. — 14 с.
3. Баркова О. В. *Формирование электронной библиотеки как направление развития научных коммуникаций* / О. В. Баркова // Б-ки нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития. — К., 2005. — Вып. 3. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2005/05bovrnk.html>. — Загол. с экрана.
4. Белобородов С. М. *Поиск литературы в современных источниках информации* / С. М. Белобородов // Проблемы репродукции. — 2002. — №6. — С. 16–20.
5. Иванов С. А. *Мировая система научной коммуникации как информационное пространство* / С. А. Иванов // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: 8-я междунар. конф. «Крым 2002»: материалы конф., Судак, 9–17 июня, 2001 г. — М., 2001. — Т.1. — С. 1123–1126.
6. Колесникова А. Н. *Некоторые аспекты поиска информационных ресурсов в системе Интернет* / А. Н. Колесникова, А. Ф. Воловик, В. Я. Мартынченко и др. // Патентно-інформаційне супроводження наукових досліджень у медицині : матер. наук.-практ. конф., м. Київ, травень 2000 р. — К., 2000. — С. 60–62.
7. Колесніченко В. А. *Наукознавча оцінка наукової продукції з проблем лікування диспластичних захворювань хребта* / В. А. Колесніченко // Проблеми сучасного медичного наукознавства : матеріали наук.-практ. конф., Тернопіль, 18–19 травня 2006 р. — С. 52–54.

8. Негрей А. М. Деякі питання патентно-інформаційного забезпечення наукових досліджень в урології у спектрі інноваційних процесів / А. М. Негрей, А. І. Немирович // Наукові інформаційні проблеми забезпечення інноваційних процесів у галузі : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, травень 2002 р. — К., 2002. — С. 77–78.
9. Павліченко Ю. В. Використання патентної інформації при науково-інформаційному супроводі науки / Ю. В. Павліченко // Проблеми сучасного медичного наукознавства : матеріали наук.-практ. конференції, 18–19 травня 2006 р. — Тернопіль, 2006 р. — С. 80–81.
10. Чубенко А. В. Медицина, основанная на доказательствах, и современные информационные технологии / А. В. Чубенко, П. Н. Бабич, С. Н. Лапач // Укр. мед. часопис. — 2004. — №2 (40). — С. 49–56.
11. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : моногр. / Г. В. Шемаєва. — Х. : ХДАК, 2008. — 289 с.
12. Юхимець В. А. Методология поиска научно-медицинской информации в электронных базах данных MEDLINE / В. А. Юхимець, Т. Б. Рагузина // Укр. пульмонол. журн. — 2003. — №4. — С. 60–61.
13. Ярошенко Т. Електронний журнал у дзеркалі публікацій у професійній пресі / Т. Ярошенко // Вісн. Кн. палати. — 2006. — №5. — С. 29–32.
14. Ярошенко Т. Еволюція журналу як засобу наукової комунікації: від друкованих видань до оригінальних електронних журналів / Т. Ярошенко // Вісн. Кн. палати. — 2005. — № 10 (111). — С. 29–34; № 11 (112). — С. 28–33.
15. Ярошенко Т. Управління колекціями електронних журналів: нова роль бібліотек у створенні інформаційного освітньо-наукового простору України / Т. Ярошенко // Бібліотечна планета. — 2005. — №4. — С. 14–18.
16. Bassler D. Evidence-based medicine targets the individual patient, part 1: How clinicians can use study results to determine optimal individual care / Bassler D., Busse J.W., Karanicolas P.J., Guyatt G.H. // Evid. Based Med. — 2008. — Vol.13, N4. — P.101–102.
17. Boynton J. Identifying systematic reviews in MEDLINE: developing an objective approach to search strategy design / J. Boynton, J. Glanville, D. McDaid, C. Lefebvre // J. Inform. Science. — 1998. — Vol. 24, N3. — P.137–154.
18. Cogdill K.W. The National network of libraries of medicine's outreach to the public health workforce: 2001-2006 / K.W. Cogdill, A.B. Ruffin, P.Z. Stavri // J. Med. Libr. Assoc. — 2007. — Vol.95, N3. — P.310–315.
19. Glanville J. Identifying systematic reviews: key resources / J. Glanville, C. Lefebvre // ACP J. Club. — 2000. — Vol.132, N3. — P.A11-A12.
20. Kotzin S. Leading into the future: library operations at the National library of medicine / Kotzin S., Lyon B. // J. Med. Libr. Assoc. — 2008. — Vol.96, N1. — P.1–2.

Надійшла до редколегії 01.09.2009 р.